

Realismus a naturalismus v české literatuře

Jakub Rádl

16. září 2019

Obsah

1	Úvod	2
2	Realismus v české literatuře	2
2.1	Alois Jirásek	2
2.2	Zikmund Winter (1846–1912)	3
2.3	Karel Václav Rais (1859–1926)	3
3	Naturalismus v české literatuře	3
3.1	Karel Josef Šlejhar (1864–1914)	3
3.2	Karel Matěj Čapek-Chod (1860–1927)	4
3.3	Vilém Mrštík (1863–1912)	4
4	Národní divadlo	5
4.1	Vývoj divadla u nás	5
4.2	Vývoj národního divadla	5
4.2.1	Ladislav Stroupežnický (1850–1892)	6
4.2.2	Gabriela Preissová (1862–1946)	6

1 Úvod

- počátky: Borovský, Němcová, Nerude
- hlavním směrem od poslední čtvrtiny 19. století
- zjištění falešnosti rukopisů RKZ
  - T. G. Masaryk, Jan Gebauer
- historická témata
- snaha o objektivitu
- autor musí prozkoumat archivy, místa, jazyk, společnost
- objektivita se ne vždy povedla

2 Realismus v české literatuře

2.1 Alois Jirásek

- zájem o 3 oblasti: husitství, doba předbělohorská, národní obrození
- píše román, povídky, divadelní hry
- husitství: trilogie
  - **Mezi proudy** (rozpor, reformace, počátky)
  - **Proti všem** (vyvrcholení husitství)
  - **Bratrstvo** (epilog)
  - výborně popisuje davové scény (bitvy)
  - málo výrazná psychologie postav
  - označuje husitství za dobré období
- doba pobělohorská
  - povolen pouze katolicismus, odchod 30 000 učenců
  - román **Temno**
    - 100 let po bílé hoře
    - zamilují se do sebe protestantka Helenka a katolík Jiří, láska končí špatně
  - román **Psohlavci**
    - boj Chodů proti Lomikarovi (Jan Sladký Kozina)
- národní obrození
  - román **FL Věk** (pětidílný)
    - osudy Františka Vladislava Heka
    - objevují se zde významné postavy NO
  - román **U nás**
    - národní obrození na venkově
- **Filozofická historie**
  - revoluce v r. 1848
- tvorba pro mládež: **Staré pověsti české**
- drama: **Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč** (husitství)
- dramatická báchorka **Lucerna**
  - pohádkové prvky, zpěv, náprava hl. postavy

2.2 Zikmund Winter (1846–1912)

- soustředí se na historii všedního dne, jak velké události zasáhnou do života člověka, psychologie postav
- psal povídky, novely, romány
- pečlivě studoval archivy
- cyklus povídek **Pražské obrázky**
  - např. Rozina sebranec (*čít. 302*)
- román **Mistr Kampanus**
  - osud rektora UK – Jan Kampanus Vodňanský
  - doba husitských válek – zachycení stavovského povstání, života studentů
- snaha o více úhlů pohledu (nahlíží do myšlenek postav, používá nevlastní přímou a polopřímou řeč)

2.3 Karel Václav Rais (1859–1926)

- zachycuje venkov Podkrkonoší a ČMV
- ukazuje i učitele, faráře → snaha o vzdělání ale i o sociální rozdíly a problémy
  - majetkové rozdíly, domluvené sňatky
  - výměnek (rodiče zůstanou na pozemku po předání statku)
  - dělení statků, nemanželské děti
- povídka **Výminkáři**
- povídka **Potměchuť**
  - zlý člověk, nemohou změnit svou povahu
  - kontrast s pozitivními lidmi
- román **Zapadlí vlastenci**
  - Čermák je nemanželské dítě, nemá dobré postavení
  - získá postavení jako učitel → může si vzít svou milou
- román **Kalibův zločin**
  - Vojta Kaliba je idylista, vezme si ženu, která ho nemiluje
  - neprávem vězněn, vrátí se, zjistí, že jeho dítě není jeho
  - dítě patří vojákovi, v afektu ženu zavraždí
- román **Pantáta bezoušek**
  - humoristické

3 Naturalismus v české literatuře

- nepřijímán kritikou (nemravné umění)

3.1 Karel Josef Šlejhar (1864–1914)

- o osudu člověka rozhodují temné stránky lidského charakteru
- **Kuře melancholik**
  - mladé kuře bylo poraněno jestřábem
  - chlapec ho zachránil a měl jako svého mazlíčka
  - paralelní sledování příběhu kuřete a chlapce a jejich podobným osudem

3.2 Karel Matěj Čapek-Chod (1860–1927)

- časté využívání ironie a grotesky (překvapivé zvraty, směšně hrůzné)
- román **Kašpar Lén mstitel** (*čít. 326*)
  - psychologická studie o vzniku zločinu
  - muž se chtěl pomstít muži, který mu svedl jeho milou (*pod. Dekameron, Máj*)
- román **Jindrové**
  - o zvláštním vztahu mezi otcem a synem (Jindrové)
  - vztah byl nestabilní, někdy se měli rádi, někdy hádali
  - starší Jindra seznámí mladšího s dívkou, mladší musí do války, kde skoro oslepne
  - když se dostal domů Jiřina byla těhotná se starším Jindrou, protože domů přišla zpráva o smrti mladého
  - mladý a Jiřina se dají zpátky dohromady a vezmou se
  - Jiřina krátce po porodu umírá
  - už úplně slepý mladý Jindra je odrazen od sebevraždy pláčem syna (Jindry)

3.3 Vilém Mrštík (1863–1912)

- studoval na Jarošce
- silně spjat s jižní Moravou
- pět let žil v Praze, přišel o prostředky, šel zpět na Moravu, žil u bratra Aloise (Diváky u Hustopečí)
- neuspořádané vztahy s ženami
- lyrizovaná próza **Pohádka Máje**
  - idylický
  - až impresionistické líčení psychologie, pocitů a přírody
  - příběh Pražského studenta Ríši a jeho lásky Helenky z hájovny
  -
- naturalistický román **Santa Lucia**
  - kriticky vzpomíná na středoškolská studia
  -
  -
  -
- kronika **Rok na vsi**
  - z větší části napsal bratr Alois
  -
- drama **Maryša**
  -

4 Národní divadlo

4.1 Vývoj divadla u nás

- do konce 14. století
  - první divadlo v kostele – výjevy z života Ježíše Krista
  - postupně se v hrách objevovala ironie
    - Mastičkář – vypráví o tom jak měli natřít Ježíšovo tělo mastičkami a zobrazuje výjevy z tržnice více než z Bible
- 15. – 18. století
  - Matěj Kopecký – loutkář, kočovné divadlo (18. stol.)
  - Jan Ámos Komenský
  - Divadlo v Kotcích
  - Bouda
  - Stavovské divadlo (Don Giovanni, Fidlovačka)
- 1. polovina 19. století
  - Josef Kajetán Tyl (historické, současné, dramatické báchorky)
  - Václav Kliment Klicpera
  -
- 2. polovina 19. století

4.2 Vývoj národního divadla

- 1848 propagace Tylem
- finanční podpora velkých šlechtických rodů
- do postavení divadla – Prozatímní divadlo
  - 1862 otevřeno Králem Vukašinem (Hálek)
- 1861 – položen základní kámen
- v červnu 1881 otevřeno Smetanovou Libuší
- 1883 – požár
- generace národního divadla – umělci co pracovali v první etapě po otevření, podíleli se na stavbě a výzdobě
  - architekt **Josef Zítek** – před požárem
  - architekt **Josef Šulc** – po požáru
  - malíř **Mikoláš Aleš** – výzdoba foyer
  - malíř **František Ženíšek** – alegorie Múzy na stropě hlediště
  - malíř **Vojtěch Hynais** – opona
  - sochař **Bohuslav Schmirch** – triga nad vstupem
  - skladatelé **Bedřich Smetana**, **Antonín Dvořák**, **Zdeněk Fibich**
- **Jaromír John**: Rajský ostrov – popisuje historii Národního divadla
- realismus

4.2.1 Ladislav Stroupežnický (1850–1892)

- dramaturg Národního divadla (vybírání repertoáru divadla)
- dramatik
- dramata **Zvíkovský rarášek**, **Paní Mincmistrová**
  - postava Mikuláše Dačického
- soudobá hra **Naši furianti**
  - vesnický spor o zastávání funkce obecního ponocného
  - furiant – namyšlený, sebestředný, pyšný, nafoukaný → převedeno do venkovského prostředí (vdávání, velké věno)
  - fraška – komedie pracujících s nadsázkou, zjednodušené postavy, poukazování na jednu vlastnost

4.2.2 Gabriela Preissová (1862–1946)

- venkovské prostředí, nářečí, společenské motivy
- tragédie **Gazdina roba**
  - stále hrané
  - inspirace Josefa Bohuslava Foerstera: opera Eva
  - Roba – hanlivé označení pro ženu
  - **Evě** s manželem **Mánkem** zemřela dcera, protože manžel nešel pro doktora, protože měl jiné vyznání
  - Eva manžela opustí a nakonec se utopí v řece
- tragédie **Její pastorkyňa**
  - Janáčková opera
  - pastorkyňa = schovankyně
  - dítě (Jenůfa) vychovávané kostelnicí
  - Jenůfa má dítě, nesmí ho mít, dítě je zabito